

Overheid en economie

Overheid en economie

Het aandeel van de overheid in de economie, de overheid als actor en de overheid op regionaal niveau, een verkenning

Inleiding

Het begrip economische groei komt vaak terug in de actualiteit. De rol van de marktsector staat daarbij centraal. Maar ook de overheid oefent in al haar hoedanigheden invloed uit op de economie. Wat is bijvoorbeeld het aandeel van de overheid in de Nederlandse economie? Hoe verhoudt de Nederlandse economie (en het aandeel van de overheid daarin) zich in dit opzicht tot andere Europese landen? Dit zijn enkele vragen die in deze folder beantwoord worden.

De overheid schept randvoorwaarden voor de marktsector, bijvoorbeeld door wet- en regelgeving. Ook heeft de overheid invloed door eigen productie en consumptie, zoals het doen van investeringen en het verstrekken van uitkeringen en subsidies. Daarnaast heeft de overheid (vreemd) vermogen. Dat vermogen is deels financieel, maar bestaat ook uit bijvoorbeeld gebouwen en infrastructuur.

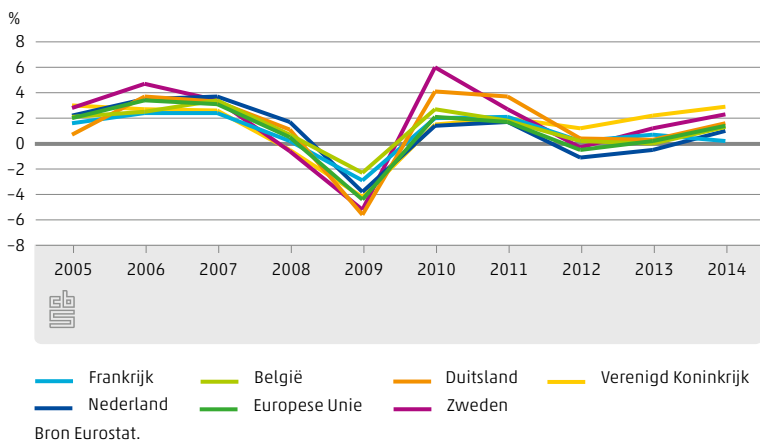
Aanvullend op deze folder zijn een posterset en een dashboard beschikbaar. Hierin wordt dieper ingegaan op verschillende manieren waarop de (decentrale) overheid invloed heeft op de economie.

Economische groei

De volumegroei van het Bruto Binnenlands Product (bbp) is een graadmeter voor de economische toestand (conjunctuur) in een land. Onderstaande figuur toont de economische groei van Nederland in de afgelopen 10 jaar. Ter vergelijking zijn ook onze buurlanden, de gehele Europese Unie en Zweden opgenomen.

De grafiek laat zien dat rond 2009 een forse economische krimp (recessie) plaatsvond. Deze hangt samen met de crisis op de financiële markten die zich in de zomer van 2007 openbaarde en grote gevolgen had voor de reële economie. Na een aanvankelijk herstel volgde in 2012 een terugval.

Economische groei (volumegroei bbp)

De laatste twee jaar was de groei bescheiden, en kan worden gesproken over een voorzichtig herstel van de economie.

1% groeide de Nederlandse economie gemiddeld per jaar in 2005-2014

Het bbp in Nederland bedroeg in 2014 ruim 660 miljard euro. Het bbp kan op verschillende manieren bepaald worden: via de productie, via de bestedingen en via de inkomens. De eerste benadering is via de productie. Het bbp is in dit geval te berekenen door de waarde van de totale productie in een land te verminderen met de waarde van alle inkomsten (zoals grondstoffen). Als we kijken naar de bestedingen, is het bbp het totaal van de consumptie, investeringen en het verschil tussen wat in een land is ingevoerd en wat is uitgevoerd. Ten slotte is het bbp ook te berekenen door het optellen van alle primaire inkomens. Het primaire inkomen is het inkomen voor belastingen zonder inkomen uit uitkeringen en subsidies.

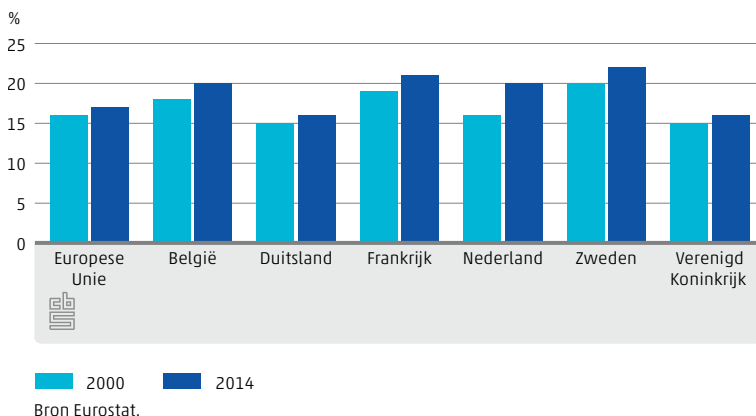
Aandeel van de overheid in de economie

Het aandeel van de overheid in de economie kan op verschillende manieren bekeken worden. Enerzijds is er een aandeel in de nationale productie: de overheid produceert allerlei goederen en diensten, en heeft daar werknemers voor in dienst. Anderzijds kan het aandeel van de overheid ook bekeken worden via de hoeveelheid consumptie en investeringen die de overheid jaarlijks doet, net als huishoudens en bedrijven.

De productie van de overheid is lastig te bepalen, omdat de overheid haar producten niet verkoopt en de toegevoegde waarde niet bepaald kan worden. Productie bij de overheid bestaat bijvoorbeeld uit uitgaven aan overheidsdiensten zoals de brandweer, het basisonderwijs of de aanleg van stadsparken. De toegevoegde waarde bij de overheid wordt berekend aan de hand van de kosten. Deze bestaan voor een groot deel uit ambtenarensalarissen. Overdrachten, zoals uitkeringen, worden in dat begrip niet meegenomen.

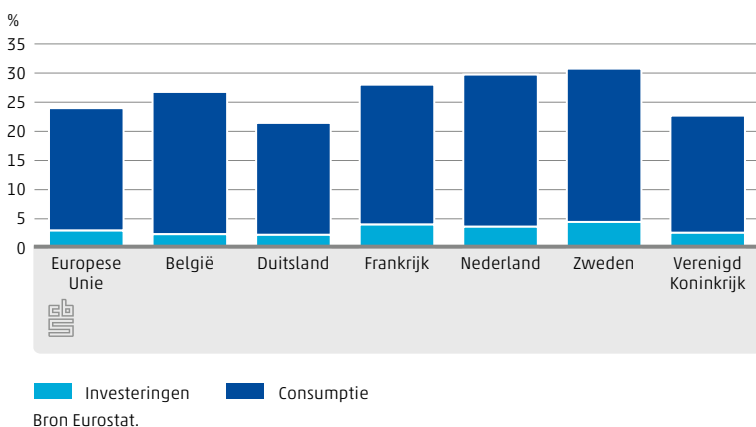
In Nederland bedroeg de toegevoegde waarde van de overheid in 2014 ongeveer 133 miljard euro (exclusief uitkeringen). Het hoogste bedrag (57 miljard euro) werd gegenereerd door zorg en welzijn, 31 miljard euro door onderwijs en 45 miljard euro door het openbaar bestuur en overige overheidsdiensten.

Aandeel toegevoegde waarde overheid

Het aandeel van de overheid in de Nederlandse economie bedroeg in 2014 ongeveer 20 procent van het bbp, waar dat in 2000 nog ongeveer 16 procent was. Deze trend is te zien voor alle landen in de figuur. Dit komt vooral door de al genoemde economische crisis. De economieën krompen daardoor, maar de toegevoegde waarde van de overheid bleef redelijk constant. Dit ondanks de overheidsbezuinigingen die in veel landen plaatsvonden. De stijging van het overheidsaandeel is dus grotendeels te verklaren door een daling van de activiteit in andere bedrijfstakken.

Overheidsconsumptie en investeringen als percentage van het BBP, 2013

De overheid draagt door te consumeren en te investeren ook bij aan de groei van de economie. Bij overheidsconsumptie kan gedacht worden aan uitgaven aan zorg en onderwijs. In 2013 bedroeg de overheidsconsumptie ongeveer 26 procent van het bbp. De overheidsconsumptie bestaat voor een relatief groot deel uit zorgkosten. Deze waren in 2013 ongeveer 8 procent van het bbp.

Bij overheidsinvesteringen kan gedacht worden aan uitgaven aan nieuwe wegen of gebouwen. In 2013 bedroegen de investeringen in Nederland 3,6 procent van het bbp. Hiermee zit de Nederlandse overheid iets boven het Europese gemiddelde van 3 procent.

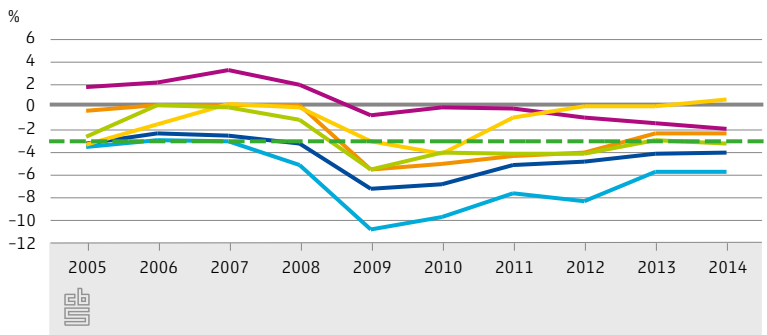
25% van de arbeid in Nederland
komt voor rekening van de overheid

De overheid zorgde in 2014 voor ongeveer een kwart van de gewerkte uren in Nederland. Dit ligt hoger dan het EU-gemiddelde waar gemiddeld één op de vijf gewerkte uren voor rekening van de overheid komt. Het gaat hier om arbeid in de zorg, het onderwijs, het openbaar bestuur en overige overheidsdiensten.

Inkomsten en uitgaven van de overheid

Naast uitgaven, zoals overheidsconsumptie en -investeringen heeft de overheid ook inkomsten, bijvoorbeeld in de vorm van belastingen en accijnzen. De overheidsfinanciën geven een overzicht van de inkomsten en uitgaven van de totale overheid, inclusief lokale overheden. Het verschil tussen inkomsten en uitgaven wordt ook wel overheidssaldo of het EMU (Europees Monetair Unie)-saldo genoemd. Als dit getal positief is, betekent dit dat de overheid een overschot heeft, terwijl een negatief getal duidt op een tekort.

EMU-saldo als percentage van het BBP

Verenigd Koninkrijk België Nederland Duitsland
Frankrijk Zweden Norm

Bron Eurostat.

In de figuur laat de ontwikkeling van het EMU-saldo grofweg hetzelfde beeld zien als die van de economische groei. Rond de crisisperiode ontstaan fors negatieve EMU-saldi waarna geleidelijk een verbetering van de overheidsfinanciën zichtbaar wordt. Van de hier getoonde landen blijft alleen Zweden de hele periode binnen de 3%-norm. Nederland bevindt zich in de middenmoot.

Deze folder is gemaakt door het Centrum van Beleidsstatistiek (CvB) van CBS, in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Deze gegevens en meer zijn digitaal (en interactief) te bekijken via de poster 'Overheid en Economie' en via het dashboard 'Overheid en Economie'. Deze zijn te vinden via <http://www.cbs.nl/>.

Uitgebreide informatie over de meest recente uitkomsten van CBS vindt u op www.CBS.nl

